

Pesti Sándor

A GYURCSÁNY-KORSZAK

Függetlenül attól, hogy miként ítéljük meg Gyurcsány Ferenc politikusi szerepét, tevékenysége hagyott olyan mély nyomokat a modernkori magyar politikatörténetben, melyek alapján kormányzásának négy és fél esztendejére – az időszak viszonylagos rövidege ellenére is – jogosnak érzem a címben szereplő szókapcsolatot. Jelen cikk értelmezési keretében a Gyurcsány-korszak a névadó miniszterelnökségének lezárultáig tart, miközben egyrészt tisztában vagyok vele, hogy az új kormány felállása nem jelent egyértelmű cezúrát (erről később még szólok), másrészt jelen pillanatban nem tudhatjuk, miként alakul Gyurcsány Ferenc politikai jövője.

Természetesen nem áltatom sem az olvasókat, sem magamat azzal, hogy megkísérlek egyfajta objektív képet adni a korszakról és annak névadójáról. Ehhez az élmények még túl frissek, és számos alapvető információnak nem vagyunk (nem vagyok) birtokában. Ráadásul abban is csak korlátozottan hiszek, hogy ezt majd a jövő történészei fogják elvégezni, nagyobb rálátással, több információ birtokában. Gondoljunk arra, hogy – például – Tisza István, Károlyi Mihály vagy Teleki Pál történelmi szerepét illetően ma sincs konszenzus – nemcsak a véleményformáló értelmiség és a politikusok körében, de a szakma képviselői között sem.

Van azonban néhány kétségbevonhatatlan tény. A legtöbb makrogazdasági mutatót tekintve – költségvetési hiány, államadósság, GDP, állampapírok után fizetendő hozamfelár, munkanélküliség, globális versenyképesség – Magyarország Gyurcsány Ferenc miniszterelnöksége idején jelentősen rontott addigi pozícióján – akármilyen kontextusban vizsgáljuk is (visegrádi országok, az unióhoz újonnan csatlakozottak, az összes EU-tagállam, OECD-országok). Érdemben javítania pedig lényegében egyetlen fontos gazdasági-társadalmi mutatón sem sikerült. Ezért pedig a fő felelősség nyilvánvalóan a regnáló kormányt és mindenekelőtt annak fejét terheli. Ehhez járult az a komoly nemzetközi tekintélyvesztés, amit az első Gyurcsány-kormány költségvetési trükközései okoztak.

Szintén tényként kell megállapítanunk, hogy az MSZP-nek a 2004-es EP-választásokat követő mélypont után – elsősorban Gyurcsány Ferencnek és csapatának köszönhetően – alig másfél év alatt sikerült megfordítani az erőviszonyokat, és 2006 áprilisában viszonylag magabiztos választási győzelmet aratni. A választások után bejelentett megszorító intézkedéseket, majd az őszi beszéd kiszivárgását követően azonban elkezdődött a miniszterelnök és az MSZP vesszőfutása, jelentősen és tartósan csökkent a népszerűségük. A 2008. márciusi népszavazást követően felbomlott a koalíció, és egyéves agónia után Gyurcsány először miniszterelnökként, majd egy kéthetes, tragikomédiába torkolló kormányfőkeresés végén pártelnökként is megbukott. Mára pedig az MSZP népszerűsége a rendszerváltás óta soha nem tapasztalt mélypontra süllyedt, ezt tá-

masztják alá a pécsi polgármester-választás, valamint az európai parlamenti választások eredményei is.

Nagyjából eddig tartanak a tények, és ezután következnek az elemző részben szubjektív, saját értékrendjét, elő(zetes) ítéleteit is magukon viselő megállapításai.

Nézetem szerint Gyurcsány Ferenc kiemelkedő intellektuális képességekkel, hatalmas energiákkal és munkabírással, jó szónoki és debatteri adottságokkal rendelkező politikus, aki miniszterelnökként elég jól átlátta, meglehetősen alaposan ismerte az egyes szakpolitikák részleteit, alapvető összefüggéseit. Mindezen tulajdonságai nyilván nagyban hozzájárultak az MSZP-n belüli gyors karrierjéhez, majd a párt 2006-os választási győzelméhez. A választásokat követően bevezetett – a kampányban ígértekkel kiáltó ellentétben álló – megszorító csomag, az őszi beszéd ismertté válása, majd az állandósuló – és a rendkívüli kockázatokat hordozó egészségbiztosítási reformban kicsúcsosodó – koalíciós viták következtében azonban a választópolgárok közül egyre kevesebben tolerálták személyiségének már korábban is látható negatív vonásait. Rendkívül konfrontatív, már-már provokatív habitusát; nagyfokú, a kormányzati működést is szétziláló egzaltáltságát és exhibicionizmusát; céljai elérése érdekében lényegében semmilyen eszköztől vissza nem riadó gátlástalanságát; és mindenekelőtt a közéleti szerepvállalását, a nyolcvanas évek vége óta végigkísérő, jelentős mértékű és egyre halmozódó hitelességi deficitet.

Igazuk van azoknak, akik szerint a Fidesz legalább olyan hiteltelen és populista kampányt folytatott 2006-ban, mint az MSZP. Mégis meggyőződésem, hogy a magyar társadalom jelentős része a Fidesz győzelme esetén is elengedhetetlen megszorításokat nem élte volna meg olyan ordító diszkrepanciaként, talán nem lett volna olyan elementáris a felháborodás, olyan nyilvánvaló a hiteltelenség, mint a Gyurcsány-kormány esetében. És nemcsak azért, mert egy esetleges Orbán-kormány joggal mondhatta volna, hogy ő jó állapotban adta át az országot, nem ő a felelős azért, hogy a helyzet idáig fajult. (Ráadásul nyilván előkerült volna az az ilyenkor nálunk szokásos álszent mentegetőzés is, miszerint ők nem feltételezték, hogy az ország, a költségvetés ennyire rossz állapotban van, hogy ennyi csontváz esik még ki a szekrényből.)

S melleleg fontosnak tartom a két politikus (Orbán és Gyurcsány) habitusa közti különbséget is. Külön nehézséget jelent egy olyan embernek elfogadtatni a társadalommal a megszorításokat, és küzdeni az adóelkerülés ellen, aki kétes körülmények között, pártállami és családi kapcsolatait kihasználva vált az ország egyik leggazdagabb emberévé, miközben hosszú éveken át élt a magyar gazdasági elit körében egyébként általánosnak számító szinte összes adóelkerülési módszerrel. Ráadásul mindezt még büszke öntudattal, provokatív módon vállalta is.

Itt kell kitérni arra, hogy az utóbbi probléma jelenleg is súlyos teherként nehezedik az országot irányítókra, és ebből a szempontból valóban nem zárult le a Gyurcsány-korszak, ha úgy tetszik, joggal beszélhetünk Gyurcsány–Bajnai-korszakról. Az ország gazdasági és pénzügyeit irányító, egymáshoz a közös üzleti múlt révén ezer szállal kapcsolódó három gazdag üzletember – a miniszterelnök, a pénzügyminiszter és a jegybankelnök – Gyurcsányhoz hasonlóan különböző kreatív adóelkerülési módszerekkel,

offshore cégeken keresztül az évek során milliárdokkal rövidítette meg a magyar költségvetést, egyikük ráadásul abból (is) élt, hogy a többi üzletembernek ezen technikák elsajátításához adott tanácsokat. Ilyen múlttal és ekkora vagyonnal nehéz hitelesen küzdeni az adóelkerülés, az offshore-világ ellen, és megmagyarázni a havi 30 ezer Ft-ból élő kisnyugdíjasnak vagy a nettó 100 ezer Ft-ot kereső gimnáziumi tanárnak, hogy miért elengedhetetlenül szükséges a 13. havi juttatásuk elvétele. (Azt már csak zárójelben teszem hozzá, hogy – függetlenül a meggazdagodás módjától – önmagában véve is aggályosnak tartom, ha a gazdasági és a politikai elit perszónálisan összefonódik, tehát ha az ország leggazdagabb emberei közé tartozó személyek vezető politikai tisztségeket töltenek be. Ez a – különösen a kelet-közép európai régió országaiban megfigyelhető, de Nyugat-Európában is terjedő – jelenség ugyanis egyrészt túlzott hatalomkoncentrációt okozva veszélyezteti a demokratikus politikai berendezkedést, másrészt az üzletemberi múlt az illető politikus esetében időzített bombaként működik, különböző káros összeférhetlenségekhez vezet, zsarolhatóvá teszi, folyamatos magyarázkodásra kényszeríti a vezető posztot betöltő személyt.)

Gyurcsány Ferenc kormányzása egyszerre volt a végsőkig centralizált, és a döntéshozatal hagyományos közigazgatási, szakmai és politikai szereplőit, testületeit, struktúráit minden elődjénél jobban negligáló, szétziláló. Mindez szorosan összefüggött már említett személyiségjegyeivel.

Pedig a 2006 nyarán született új jogállási törvény számos eleme elősegíthette volna a kormányzat működési és szervezeti rendjének hatékonyabbá, átláthatóbbá és olcsóbbá válását. Ehhez képest a minisztériumok szervezeti struktúrája még átláthatatlanabbá vált, a miniszteri kabinetekbe, sőt a minisztériumok egyéb szervezeti egységeibe is jelentős számban vettek fel érdemi szakmai munkát nem végző politikai kinevezetteket, miközben egy csomó tevékenységet kiszerveztek, és hatalmas összegeket költöttek többnyire teljesen felesleges tanulmányokra, szakértői anyagokra. A közigazgatási államtitkári poszt megszüntetése – immáron lényegében mindenki által elismerten – elhibáztottnak bizonyult, tovább csökkentette a minisztériumok munkájának szakmaiságát, szervezettségét, fegyelmezettségét. A döntően politikusokból verbuválódó államtitkári értekezlet messze nem töltötte be elődjének, a közigazgatási államtitkári értekezletnek a szakmai szűrőszerepét. De a döntés-előkészítés politikai testületei, az egyes szakkabinetek sem működtek az őket életre hívó kormányhatározatoknak és a szükségleteknek megfelelő módon, sőt volt közöttük olyan, amelyik lényegében egyáltalán nem funkcionált. A kormánykabinetet és a miniszterelnöki kabinetet hol megszüntették, hol megújralakították, elődeikhez képest eltérő funkciókkal. A Miniszterelnöki Hivatalnak mind ezen okokból, továbbá az állandó koalíciós viták és a MEH-en belül is föl-föllángoló – egyes időszakokban a szervezeti struktúrák megkettőződéséhez is vezető – szakmai és politikai ellentétek következtében nem sikerült hosszú távon betöltenie legfontosabb funkcióját, az összkormányzati érdekek kormányzati döntéshozatal során történő érvényesítését.

Az uniós pénzek lehívásáért, azok elosztásáért felelős kormányzati szervek rendkívül bonyolult és nehezen átlátható, folyamatosan változó szervezeti struktúrában működ-

tek, az egyes szervezeti egységek és az élükön álló személyek ráadásul gyakran egymással rivalizálva tevékenykedtek. Nyilván mindez rányomta bélyegét az uniós pénzek felhasználásának hatékonyságára is.

A miniszterelnök többszöri próbálkozást követően sem tudott kialakítani egy, a kormányzati szervezetrendszerbe ágyazottan és hatékonyan működő agytrösztöt. Az első Gyurcsány-kormány idején 6, különböző szakterületet átfedő tanácsadó testületet hoztak létre, sajátos módon felerészben külső szakemberekkel, felerészben pedig parlamenti képviselőkkel. A második Gyurcsány-kormány megalakulásakor életre hívta az államreform-bizottságot 20 fölötti taglétszámmal, és az egyes szakterületeken kompetens, alájuk rendelt albizottságokkal. Ez 2007 nyarán megszűnt, innentől kezdve az újjáalakuló kormánykabinet feladata lett a stratégiai koncepcióalkotás is. Egyik testületnek sem sikerült azonban igazán kiforrnia magát, és érdemben segítenie a kormányzati stratégiaalkotást, sem globálisan, sem az egyes szakterületeken. A miniszterelnök legfőbb bizalmasai – Keszthelyi András, Gál J. Zoltán, Szigetvári Viktor – pedig inkább spin doctorként, kommunikációs tanácsadóként tevékenykedtek, mint szakpolitikai tanácsadóként.

Persze ezen tevékenységi formákat korunk mediatizált tömegdemokráciáiban egyre nehezebb különválasztani, ezt bizonyítja, hogy Gyurcsány Ferenc kormánya minden elődjénél több pénzt, időt és energiát fordított a kormányzati kommunikációra. Tökélyre fejlesztette azt az Orbán-kormány által elkezdett és a Medgyessy-kormány által folytatott kommunikációs gyakorlatot, melynek lényege, hogy jelentős közpénzekből, közcélú információközlés ürügyén folytat kormány-, sőt pártpropagandát. Haladva a korral, új kommunikációs technikákat honosított meg (melyek közül külön kiemelendő a miniszterelnök szorgalmas blogírói tevékenysége), és – részben szintén korparancsként, részben a kormányfő exhibicionizmusából adódóan – a kommunikációs stratégiában hatalmas szerepet kapott a bulvármédia, vég nélkül sorolhatnánk Gyurcsány Ferenc meghökkentő – és sokakat megbotránkoztató – médiaprodukciónak. (Csak érdekességként említem, hogy az utóbbi években a nagy múltú demokráciák politikai vezetői között is terjedőben vannak a Gyurcsányhoz hasonló, extrém allűrökkel terhelt extrovertált figurák, lényegében politikai családoktól függetlenül. Egy Berlusconi, Sarkozynek vagy éppen Boris Johnsonnak még 20 évvel ezelőtt sem lett volna semmi esélye jelenlegi pozíciója elnyerésére, különösen nem egy magát konzervatívnak nevező pártban.)

Fontosnak tartom leszögezni, hogy meggyőződésem szerint Magyarország – minden gyermekbetegségével együtt – ma is működő parlamentáris demokrácia, ahol – néhány rendkívüli esettől eltekintve – érvényesülnek az alapvető emberi jogok. Ezért nem tartom szerencsésnek az olyan nyelvrontó, a – főleg jobboldali – fejeket összezavaró kifejezéseket, mint demokrácia nélküli többpártrendszer, féldemokrácia, legális de illegitim kormány stb. (még akkor is, ha tisztában vagyok ezek politikai, mozgósító, szavazatmaximalizáló funkciójával). Ezen szófordulatok egyaránt ártanak a magyar nyelvi és politikai kultúrának. Tudomásul kell venni, hogy ideális demokrácia nincs, és soha nem is lesz, még az évszázados hagyományokkal bíró demokráciákban is rengeteg felháborí-

tó dolgot művelnek a mindenkori elitek. Mindezzel együtt nehéz lenne vitatni, hogy a rendszerváltás utáni magyar demokráciát veszélyeztető két legsúlyosabb jelenség, eseménysorozat a Gyurcsány-korszakhoz köthető, sőt a fő politikai felelősség ezekért a volt miniszterelnököt terheli. Gondolok itt egyrészt a köztársaság rendőrségének 2006. szeptember–októberi – és a forradalom ünnepén kulmináló – ámokfutására, másrészt a titkosszolgálatok politikai célokra történő sorozatos felhasználására.

Az első Gyurcsány-kormány mindent a 2006-os választási győzelemnek alárendelő alibikormányzását követően a második Gyurcsány-kormány tevékenységét – és még inkább retorikáját – a mindent elöntő aufklerista reformláz uralta, egészen a népszavazási kudarcig. Nem megyek bele most abba az akadémikus és terméketlen vitába, hogy pontosan mit is tekinthetünk reformnak; ennek a fogalomnak éppúgy nem lehet konszenzusos, egzaktan lehatárolható definícióját adni, mint oly sok más, politikával kapcsolatos kifejezésnek. Mindenesetre azt leszögezhetjük, hogy a folyamatosan hangoztatott általános reformlázunkokhoz, valamint a megszámlálhatatlan és követhetetlen mennyiségű, konkrétan meghirdetett reformprogramhoz képest meglepően kevés, átfogóbb változtatást eredményező javaslat öltött végül konkrét – és végre is hajtott – jogszabály formáját. Ennek nyilván több oka van. Egy részüket eleve nem gondolta komolyan maga a miniszterelnök sem, más részük vagy a koalíciós társ, vagy a párton belüli ellenzők, vagy a társadalom ellenállásán bukott meg, egyes tervezett intézkedések megvalósításához pedig végül nem biztosítottak forrást. A korszak legjelentősebb mulasztása, hogy a folyamatos ígéretes és az időnként napvilágra kerülő különböző koncepciók ellenére sem valósult meg az adók érdemi csökkentése, illetve az összadóterhelésen belüli átcsoportosítás a munkára rakódó terhek csökkentése érdekében.

A realizálódott változtatások között kétségkívül voltak pozitív, támogatandó intézkedések. Ezek közé sorolhatók a feketegazdaság elleni küzdelemmel kapcsolatos döntések (az APEH és a többi illetékes hatóság megerősítése, a vagyonosodási vizsgálatok, valamint a különböző ellenőrzési akciók és kampányok megszorodása, egyes, adókat és járulékokat érintő jogszabályváltozások); a gyógyszer-gazdaságossági törvény nagy része (mindenekelőtt a gyógyszergyárak extraprofitjának megcsapolása); a potyautasok kiszűrése a társadalombiztosítás rendszeréből; a segélyezés visszaszorítására, a munkavállalás ösztönzésére irányuló rendelkezések; a rokkantnyugdíjasok, valamint a korengedményes és előnyugdíjba menők számának csökkentésére vonatkozó enyhe szigorítások; az Új Tudás Program egyes elemei (például a halmozottan hátrányos helyzetűek gyermekeinek bölcsődébe, óvodába járását ösztönző rendelkezés). Voltak aztán olyan intézkedések, amelyek elvileg támogathatóak voltak, a végrehajtásba azonban súlyos hibák, mulasztások csúsztak. Ennek volt klasszikus példája a kórházi ágyszámkapacitás racionalizálása vagy a felsőoktatási tandíj bevezetése.

A változtatások harmadik csoportjába sorolom az általam egyértelműen negatívnak tartott intézkedéseket. Így a családi adókedvezmény megszüntetését és ezzel párhuzamosan a családi pótlék megduplázását; a kistelepülések elsorvasztására irányuló számtalan intézkedést; a megyék legyengítését célzó döntéseket; és a végül visszavont, hatalmas kockázatokat rejtő egészségbiztosítási reformot. (A közoktatást érintő számos doktriner

intézkedést csak azért nem említem, mert azok döntően az első Gyurcsány-kormány SZDSZ-es oktatási miniszterének nevéhez fűződnek.)

A Gyurcsány Ferenc szívügyének tartott, végül meg nem valósult javaslatok közül nem tudni, mennyire gondolta komolyan a pártfinanszírozás reformját, a képviselői költségtérítések ügyének rendezését, illetőleg a képviselői és polgármesteri tisztség szétválasztását. Mindenesetre ezen, szerintem is nagyon fontos javaslatok megvalósulatlan-ságában tetten érhető az összes parlamenti párt felelőssége. Szintén az egész politikai elit tette magát neveltségessé azzal, hogy először teljes konszenzussal elfogadta, majd pár héttel később ugyanolyan egyetértésben visszavonta a napi standolást előíró, valamint az 250 000 Ft feletti pénzügyi tranzakciók készpénzben történő lebonyolítását megtiltó, egyaránt a feketegazdaság elleni küzdelmet szolgáló törvényjavaslatot. (Előbbit ráadásul 3 éven belül kétszer is megtette!)

A kisebbik koalíciós párt mindvégig ambivalensen viszonyult Gyurcsány Ferenc személyéhez és politikájához. Egyrészt nyilvánvaló, hogy személye, értékrendje, programja sokkal közelebb állt az SZDSZ-hez, mint annak idején Horn Gyuláé, Medgyessynél pedig joggal érezték kompetensebb, energikusabb, rátermettebb miniszterelnöknek. Másrészt viszont, ebből adódóan az SZDSZ-nek egyre nehezebb volt fölmutatnia saját önálló arcát, ezért mind kétségbeesettebb kísérleteket tett annak igazolására, hogy hosszú távon is szükség van rá, mint önálló pártra. Ráadásul a második Gyurcsány-kormány időszakában birtokolt egészségügyi tárca élére sikerült két, politikusnak teljességgel alkalmatlan személyt kiválasztania. A párt egyes meghatározó személyiségeinek Gyurcsány Ferenchez való viszonyát valószínűleg befolyásolta a miniszterelnök már említett habitusa, sajátos stílusa is, amely az idők során nyilván egyre több személyes sérelmet halmozott föl a felek között. Mindez vezetett azután a koalíció 2008. áprilisi, a számukra kudarcra végződött népszavazást és az egészségügyi miniszter leváltását követő felmondásához. Persze tudjuk, hogy a kormány(oka)t azóta is az SZDSZ tartja életben – olykor az MDF segítségével.

Gyurcsány Ferenc és az SZDSZ politikai irányvonalának minden rokon vonása ellenére túlzásnak és leegyszerűsítésnek érzem a Gyurcsány-kormány politikájának jellemzésére a jobboldalon gyakran használt „neoliberális” jelzőt. Ha a miniszterelnöknek és szűkebb körének lett is volna erre affinitása, az MSZP vezetése, frakciója és a párttagság megakadályozta, hogy a Gyurcsány-kormányok klasszikus neoliberális politikát folytassanak. Ennek igazolására elég arra utalni, hogy a korszak folyamán a szociális-jóléti, családtámogatásra és nyugdíjra fordított GDP-arányos kiadások mindvégig felülmúlták mind az EU-átlagot, mind a visegrádi országok átlagát.

A Gyurcsány-korszakban a baloldal – és különösen a miniszterelnök – minden eddiginél intenzívebben használta régi, jól bevált fegyverét, a szélsőségekkel, a rasszizmussal és antiszemitizmussal való riogatást, a félelemkeltést, illetve ezzel összefüggésben a szélső-, a radikális és a mérsékelt jobboldal összemosását. Ez a fegyver azonban egyre kevésbé hatásos. Egyrészt a holokausz borzalmaitól távolodva, a magyarországi zsidóság fiatalabb generációiban már egyre kevésbé él zsigeri ellenszenv a jobboldal iránt, egyre többen viseltetnek – ha még nem is szimpátiával, de már – empátiával a mérsékelt jobb-

oldal, a Fidesz iránt, a véleményformáló értelmiséget és az újságírókat is beleértve. Másrészt az elszaporodó erőszakos bűncselekmények és a bűnüldöző szervek tehetetlensége miatt egyre nagyobb népszerűsége tesznek szert a rendpárti, radikális politikai nézetek – jól mutatja ezt a Jobbik senki által nem várt mértékű sikere az EP-választásokon. Harmadrészt pedig Orbán Viktor diabolizálása sem működik már, az erre irányuló törekvések a baloldal immáron 1 millió fő alá süllyedt törzsszavazói bázisán túl lényegében hatástalanok.

Gyurcsány Ferenc hatalomra kerülését követően hamarosan ráértett a külpolitika ízére, és szürke külügyminiszterei asszisztálása mellett lényegében mindvégig ő irányította azt. Az első Gyurcsány-kormány időszakában még elkönnyvelhetett bizonyos rész-sikereket. Ide sorolható mindenekelőtt a magyar–oroszl viszony alakulása, melynek csúcspontjaként Vlagyimir Putyin 2006 februárjában – több mint 13 évvel Borisz Jelcin útját követően – hivatalos elnöki látogatást tett Magyarországon, és ünnepélyesen visszaszolgáltatta a sárospataki református kollégium könyvtára orosz csapatok által a háború idején elvitt könyveinek nagy részét. Vagy megemlíthetjük az Európai Unió 2005. decemberi, a 2007–2013-as költségvetésről döntő brüsszeli csúcsértekezletét, ahol a kormányfő határozottan képviselte a magyar érdekeket. Később azonban a külpolitika terén is egyre jobban kiütköztek a gyurcsányi politikára általában is jellemző kiszámíthatatlanság jegyei, ami párosult a magyar miniszterelnök részben a belpolitikai problémákkal és a gazdaság hanyatlásával, részben a kormány költségvetési trükközésével összefüggő, nemzetközi porondon is megfigyelhető tekintély- és hitelvesztésével. A magyar és az európai energiaellátás diverzifikációját illetően több elhamarkodott, egymásnak ellentmondó nyilatkozatot is tett a kormány és maga a miniszterelnök, a gázvezetékekkel kapcsolatban sem volt egyértelmű és világos álláspontja. A különböző uniós csúcsértekezleteken Gyurcsány Ferenc több, előkészítetlen, mindenféle támogatást nélkülöző bombasztikus javaslattal állt elő, amelyek tovább rongálták a saját és – ami a számunkra fontosabb – az ország tekintélyét. A prominens, baloldalhoz köthető diplomata, Simonyi András szerint is Gyurcsány idején jelentősen romlottak a magyar–amerikai kapcsolatok.* A Kaczynski-kormány időszakában pedig a magyar–lengyel viszony is történelmi mélypontra volt, elsősorban a magyar fél hibájából.

A gazdaság és a kistelepülések mellett a Gyurcsány-korszak a nemzetpolitika területén okozta a legnagyobb károkat, melyek közül külön kiemelkedik a kormány és a két koalíciós párt 2004 őszén, az áttelepülés nélküli kettős állampolgárság megadása ellen folytatott, a magyar nemzetrészeket egymással szembeállító népszavazási kampánya. A határon túli magyarságot kiengesztelni hivatott, 2005 januárjában meghirdetett 5 pontos nemzetpolitikai csomag is csak felemás módon valósult meg. Az áttelepülő magyarok állampolgársághoz jutását egyszerűbbé, gyorsabbá és olcsóbbá tették ugyan, és elfogadta a parlament a nemzeti vízum bevezetéséről szóló törvényt is, de mind a mai napig várat magára a határon túli magyarok közjogi státusának alkotmányos rendezése, valamint az az alkotmánymódosítás, amely részletesebben és egyértelműbben fogalmaz-

¹ Elhangzott a Magyar Külügyi Intézetben május 7-én. (Forrás: Magyar Nemzet 2009. május 8.)

za meg a Magyar Köztársaság elcsatolt területeken élő magyarságért viselt felelősségét. Hamar kihátrált továbbá a kormány az autonómiatörekvések ígért támogatása mögül is.

A második Gyurcsány-kormány nemzetpolitikáját pedig a teljes passzivitás jellemzi, azaz lényegében megszűnt a nemzetpolitika mint önálló szakpolitika. A 2006-os választás után felszámolták, illetve radikálisan átalakították a magyarságpolitikát alakító, rendszerváltás után létrejött intézményi struktúrát. Megszüntették a politikai államtitkár által felügyelt Határon Túli Magyarok Hivatalát, és a nemzetpolitikáért a továbbiakban egy szakállamtitkár által vezetett, jelentősen lecsökkentett létszámú részleg felelt. A támogatásokat folyósító összes alapítványt felszámolták, és a támogatásokra szánt – évről évre csökkenő – pénzkeretet a Kiss Elemér által elnökölt Szülőföld Alapba koncentrálták. Megszűnt a kárpát-medencei összmagyarság intézményes egyeztető fóruma, a Magyar Állandó Értekezlet is. Az igazság kedvéért azért tegyük hozzá, hogy Szlovákiában és Ukrajnában – sőt az utóbbi időben már Erdélyben is – tapasztalható, egyre nagyobb aggodalomra okot adó fejleményekért legkevésbé a Gyurcsány-kormány okolható, ezekben a kérdésekben igen kevés mozgástere van a mindenkori magyar kormánynak. Ráadásul az is kiderült, hogy e téren az Európai Unióra sem számíthatunk.

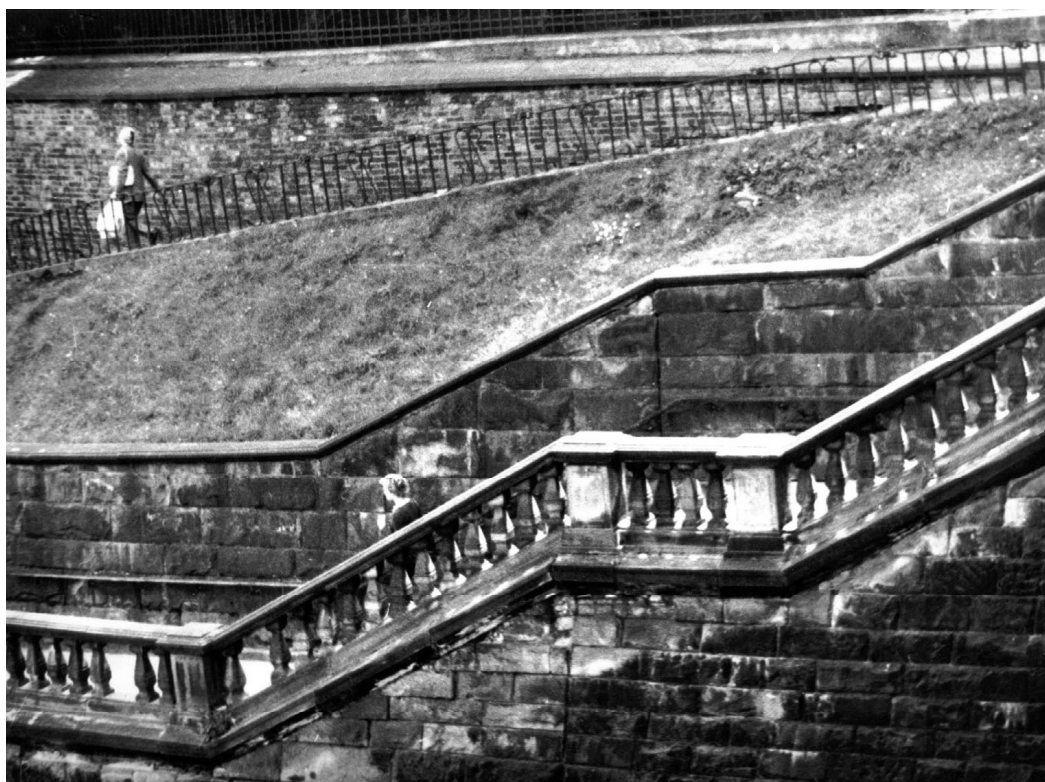
*

Úgy vélem, a Gyurcsány-korszak lezárultával a kommunizmus–antikommunizmus törésvonal mint a magyar politikát mindmáig a leginkább meghatározó törésvonal viszonylag gyorsan és jelentősen tompulni fog. Lehet, hogy túl optimista vagyok, de úgy gondolom, a posztkommunista erők számára „ez a harc volt a végső”. Egy 2010-től következő – legalább 4 éves – Fidesz-kormányzás valószínűleg végleg felszámolja a késő kádári „megalvadt struktúrákat”, kapcsolati hálókat, attitűdöket. (Ez egyben az MSZP számára is megteremti a lehetőségét annak, hogy 20 évvel a rendszerváltás után végre megszabaduljon kádárista gyökereitől, és modern európai szociáldemokrata párttá váljon.) Ez persze nem jelenti azt, hogy kitör a kanti „örök béke”, számos olyan, kulturális-ideológiai jellegű kérdés, probléma létezik a magyar társadalomban, melyek hosszú távon is komoly vitákat vetítenek előre, akár konzerválhatják is a ma meglévő mély megosztottságot. Gondoljunk például a globalizációhoz, a bevándorláshoz, az unióhoz, a nemzetállamisághoz, a határon túli magyarsághoz való viszonyhoz, a melegjogokkal, az antiszemitizmussal, a könnyű drogok liberalizálásával és a Btk. legkülönbözőbb területeivel kapcsolatos vitákra. És – mindenekelőtt – a magyar jövő messze súlyosabb problémájára, a romaproblémára. Az – egyébként sokban rokon mentalitású – Gusztos Péterek és Vona Gáborok közötti harcnak már vajmi kevés köze van a kommunizmus–antikommunizmus törésvonalhoz.

Bécs

Varsó